

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Выпуск №2 (40)
(люты)

www.litbel.org www.novychas@gmail.com

Культурна-асветніцкі праект Грамадскага аб'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў» і «Новага часу»

АНОНС

«ПАМЯЦЬ»: згадкі Генрыха ДАЛІДОВІЧА пра Івана ШАМЯКІНА 2
«ПРОЗА»: фрэскі Барыса ПЯТРОВІЧА 3
«ПАЭЗІЯ»: новыя вершы Генадзя БУРАЎКІНА 4
«ПРОЗА»: алавяданне Уладзіміра МІХНО «Капешка» 5
«БЫЛІЦА»: аповед «Здрадная свіння» Паула ЛЯХНОВІЧА 6
«ЭСЭ»: Готландскія відaryсы «Пасля раю» ад Франца СІЎКО 7
«КАЛЕЙДАСКОП»: надзённыя байкі Алеся НЯЎВЕСЯ для анонсы новых кніг 8

СЛОВА

ПАЛЯВАННЕ НА ПІСЬМЕННІКАЎ

Лявон БАРШЧЭУСКІ

15 верасня 1937 года «бацька нарадаў» Іосіф Джугашвілі-Сталін, «верны сталінец» Вячаслаў Скрабін-Молатаў і нехта начальнік 8-га аддзела Галоўнага ўпраўлення дзяржаўнай бяспекі СССР, камісар дзяржаўнай бяспекі В. Цесарскі паставілі ўласнаручныя подпісы пад чарговым расстрэльным спісам з назвай «Спіс асобаў, якія падлягаюць суду ваеннай калегіі Вярхоўнага суда Саюза ССР» пад шапкай «Беларуская ССР».

Гэта быў рэальны чарговы дакумент таго страшнага часу — яго фотакопію, захаваную ў архіве прэзідэнта Расійскай Федэрацыі, апублікаў даследнік сталінскага тэрору, член Саюза беларускіх пісьменнікаў Леанід Маракоў.

Характэрнасць дакумента, аднак, заключаецца ў тым, што з 103-х пералічаных у ім чалавек, забойства якіх санкцыянавалася кіраўнікамі савецкай дзяржавы і ГБ, калі двух дзесяткаў былі вядомымі ў Беларусі паэтамі, празаікамі, перакладчыкамі, драматурамі, публіцыстамі. Усе яны належалі да створанага за тры гады да таго Саюза пісьменнікаў.

У спісе, надрукаваным звычайнай друкаванай машынкай, пад нумарам 1 называўся паэт Анатоль Вольны (Ажгірэй), пад № 18 паэт, перакладчык «Жаніцьбы Фігара» Бамарш і Шылеравскага «Вільельма Тэля» Алеся Дудар (Дайлідовіч), пад № 34 — паэт з Віцебшчыны Тодар Кляшторны, пад № 36 — адзін з лепшых беларускіх даваенных празаікаў, таксама народжаны на Віцебшчыне, Міхась Зарэцкі (Касянкоў), пад № 38 — паэт, драматург, шматгадовы камсамольскі і партыйны функцыянер Міхась Чарот (Кудзелька), пад № 64 — празаік, а таксама эканаміст (былы намеснік старшыні Дзяржплана БССР) Янка Нёманскі (Пятровіч), пад № 87 — мабыць, самы адкораны беларускі паэт маладшага пакалення (яму ў той час было 26 гадоў, і ўжо чатыры з іх паспей правесці ў турмах і высылкы) Юлій Таўбін...

Залішне казаць, што ў той самы час былі арыштаваныя і вывезеныя ў Казахстан, на Поў-

нач або ў Сібір сем'і (ジョンキ, дзеци, а часам — і бацькі) людзей, усё «злачынства» якіх заключалася ў тым, што Сталін некалі ўсталяваў для сваіх карных органаў план «прападежвання» творчай інтэлігенцыі ў рэспубліках былога СССР. Адпаведныя дакументы ў апошнія гады таксама апублікованы. Залішне нагадваць аб тым, што для беларускіх пісьменнікаў быў складзены не адзін падобны спіс: у пачатку 1939 года жывымі і на волі ў БССР заставалася не на многа больш дзесятка паэтай і празаікаў...

3 лютага 2010 года ў Мінску на пазачаргове пасяджэнне сабралася Рада таго самага Саюза беларускіх пісьменнікаў (СБП) — Саюза Янкі Купалы, Якуба Коласа і тых пісьменнікаў, якіх расстралялі ў 1937-м.

СБП — грамадскае аб'яднанне, перарэгістраванае ва ўсталяваным парадку міністэрствам юстыцыі Беларусі. Галоўнае пытанне позвы дня пасяджэння Рады: як абараніць амаль сотню цяперашніх членоў пісьменніцкага Саюза, якія працујуць у залежных ад дзяржаўных структур установах: часцей за ўсё выкладчыкамі ўніверсітэтаў, школьнімі настаўнікамі, супрацоўнікамі газет і часопісаў, музейнымі работнікамі. Слава Богу, пакуль гэтыя асобы не патрапілі ў «расстрэльныя» спісы. Больш чым праз 60 гадоў пасля масавага фізічнага знішчэння беларускіх

пісьменнікаў да падобнага, спадзяюся, справа не дойдзе.

Але... з прыходам новага 2010 года практычна з кожным з названих членоў СБП непасрэдны начальнікі правялі гутаркі. Калі да 5 лютага адпаведны літаратар не выйдзе з Саюза беларускіх пісьменнікаў — страціць працу. Службовыя асобы недвухсэнсойна намякалі, што падніченых яны выклікаюць «на ковёр» не па сваёй ініцыятыве, а па распаряджэнні аднекуль «з самога верху»...

На пазачаргове пасяджэнне сабралася Рада таго самага Саюза беларускіх пісьменнікаў (СБП) — Саюза Янкі Купалы, Якуба Коласа і тых пісьменнікаў, якіх расстралялі ў 1937-м

Вось канкрэтная сітуацыя, якую я ведаю асабіста. Таленавітая паэтка Л.Р. жыве ў адным з невялікіх мястэчкаў пашырелага ад Чарнобыля рэгіёна, працуе ў адзінным у мястэчку музеі і адна гадуе двух малалетніх дзяцей. Страна сённяшняга (хай і вельмі малааплочнага) месца працы паставіць сям'ю перад проблемай фізічнага выжывання, таму што ў мястэчку, як кажуць, «усе ўсіх ведаюць» і шанцаў уладкавацца нават прыбліральніцай у Л.Р. будзе няшмат.

Кажуць, што за інструкцыяй аб пераследзе членаў СБП стаіць кіраўнік нядайна створанага (у

2006 годзе) «альтэрнатыўнага» Саюза пісьменнікаў. Той самы, які не толькі даслужыўся да генерала міліцыі, але і ўславіўся цесным супрацоўніцтвам з уладнымі структурамі. Дык вось, у яго Саюз не ўступілі, застаўшыся ў старым, «купалаўскім» Саюзе: Рыгор Барадулін, Ніл Гілевіч, Алеся Разанаў, Уладзімір Някляеў, Віктар Казько, Святлана Алексіевіч, Анатоль Вярцінскі, Уладзімір Арлоў, Васіль Сёмуха, Васіль Зўёнак; тыя, хто заўчастна, на жаль, сышоў у лепшы свет:

Янка Брыль, Іван Навуменка, Валянцін Тарас, Ніна Мацаш. Ды і абсолютная большасць іншых, па сапрэднаму вядомых у нашай краіне літаратараў засталася вернымі традыцыям і годнасці членаў СБП.

Натуральная, генералы-чыноўнікі не павінны быті забываць, што існуе Канстытуцыя: (артыкул 36: «Кожны мае права на свабоду аб'яднання...») і Закон «Аб грамадскіх аб'яднаннях» (артыкул 6: «Дзяржава гарантует абарону правоў і законных інтарэсаў грамадскіх аб'яднання... Умяшанне дзяржаўных органаў і службовых асобаў у дзейнасці

грамадскіх аб'яднанняў, саюзаў... не дапускаеца...», артыкул 20: «Грамадскі аб'яднанні з дня іх дзяржаўнай реєстрацыі маюць права: ажыццяўляць дзейнасць, накіраваную на дасягненне статутных мэтаў; бесперашкодна атрымліваць і распаўсюджваць інфармацыю, якая тычыцца іх дзейнасці; карыстацца дзяржаўнымі сродкамі масай інфармацыі; абараніць права і законныя інтерэсы... сваіх членаў, падтрымліваць сувязі з іншымі грамадскімі аб'яднаннямі...»).

Але ж «дзержимордовскіе» інстынкты не даюць ні жыць, ні спакойна спаць... Якая Канстытуцыя? Якія законы?! Ёсьць жа Яго Вялікасць Тэлефоннае Права! І яшчэ — беспамылковае пачуцце ўласнай беспакаранасці...

Ветэран беларускага літаратурнага цэха, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі 1992 года, кавалер высокіх узнагародаў Латвіі і Нямеччыны Васіль Сёмуха — аўтар бліскучых перакладаў на беларускую Старога і Новага Запаветаў, гэтаўскага «Фаўста», інтэлектуальны паэзіі Райнера Марыі Рильке, Аляксандра Чака, прозы Ганса Грымельсгаўзэна, Томаса Мана, Германа Гессэ, Фрыдрыха Ніцшэ, Вітольда Гамбровіча. Ён распавёў мне наступную гісторыю.

Увесну мінулага года яму на хатні тэлефон патэлефанавала асoba, як яна паведаміла, «з сакратарыята Саюза пісьменнікаў» (таго, «генеральскага» — Л.Б.). Асoba выявіла выдатную дасведчанасць, нагадаўшы, што доўгія гады нявыдадзеным застаюцца перакладзеныя Васілем Сёмухам раманы Патрыка Зюскінда, Фрыдрыха Дзюрэнмата, Штэфана Гайма, Густава Майрынкана, іншыя творы сусветнай класікі. Дама падкрысліла, што яе шэф гатовы дапамагчы пенсіянер-літаратару не толькі ў выданні перакладаў, але і ў лепшым уладкаванні (скажу па-праўдзе, нешырокунага) цяперашняга побыту. Адзінай ўмовы гэтага «шчасця» — выхад з СБП і ўступленне ў новы Саюз пісьменнікаў. Васіль Сёмуха заўважыў, што не бачыць неабходнасці бегаць з Саюза ў саюз, што наогул не членства ў тым альбо іншым саюзе вызначае каштоўнасць літаратара, а тым больш не членства ў саюзе, куды вабяць «пугай і пернікам»...

З абсолютным беззаконнем, калі яно пануе ў тваёй краіне, змірыцца цяжка... Калі ўлада імкненца як мага балюча біць па годнасці нашай культуры і нацыі, чаго тады чакаць ад яе звычайному чалавеку? Як кажуць, «прыйдуць і за ім».

ПАКЛІКАНЫ ЧАСАМ

Генрых ДАЛІДОВІЧ

...я ведаў Івана Шамякіна, бадай, найбольш з усіх ягоных равеснікаў-франтавікоў. Па працы ў часопісе «Полымя» (ён там быў паставлены аўтарам, сябрам рэдкалегіі, дык заходзіў часта), па шматлікіх пісьменніцкіх сходах, партбюро і сакратарыяце (быў я гадоў дзесяць намеснікам сакратара партбюро ажно трох нашых «генсекаў», дык па розных клопатах меў сотні сустрэч са старшынёй Саюза пісьменнікаў і яго намеснікамі, у тым ліку і з Іванам Пятровічам) і, канечне ж, па многіх агульных сустрэчах у Саюзе пісьменнікаў, у часопісе «Маладосць», на розных выступленнях перад чытачамі, у яго дома, па часамі выпадковых і не зусім такімі спатканнях-размовах у парку імя М.Горкага, па тэлефонных перамовах.

Ды вось сеў сказаць сваё
шчырае слова пра час, у якім
жыў і жыву, пра памерлых і
сучаснікаў, пра яго, класіка,
а яно, жаданае слова, не
вельмі праастае з думкі і
гуку (бывае, перш чым на-
пісаць, тое-сёе прамаўляю).
А не праастае, мабыць, ад
ужо сталай маёй горнасці:
Божа мілы, колькі іх, яшчэ
далёка не старых, маладжа-
вых і маладых, таленавітых,
шчырых рупліўцаў і рыща-
раў беларускага духу і слова,
пакінула нас літаральна
раптам. За нейкі дзесятак
гадоў ці за паўтара яго. Калі
пачнеш пералічаць іх, зна-
ных, так патрэбных, душа
беларускага болю аніяк не
адпускае, а толькі агортва-
еца і агортваеца пачуццём
велізарнай нашай страты. У
сённяшніх нялёгkих умовах
гэтак жыццёва патрэбна
нават іхняя такая годная і
значная прысутнасць, не
какучы ўжо пра іхня не-
напісаныя творы: іх яшчэ
змалку (каго ідэяй БНР, а
каго ідэяй хоць марыянен-
тчанай БССР), заварожвала
жаданне чалавечай і нашай
дзяржаўнай незалежнасці
ды магія роднай мовы...

А ўвогуле сказаць грунтоўна пра Івана Шамякіна нялётка: ён — вельмі няпросты. Як пісьменнік розных жанраў са своеасаблівымі складам і якасцямі, так і грамадска-дзяржаўны дзеяч, які мог на многае ў Беларусі ўпłyваць, меў вагу, шмат значыў ці, на жаль, услед за старэйшымі, К.Крапівой, П.Броўкам і М. Танкам, часамі змоўчаў. Нам, маладзеўшым за іх, здавалася, што яны — народныя, на працягу не аднаго дзесяцігоддзя депутаты Вярхоўных Саветаў БССР і СССР, Героі Сацыялістычнай Працы, а М.Танк і І.Шамякін — Старшыні Вярхоўнага Савета БССР з 1963-га па 1985-ы — маглі і павінны быті больш зрабіць для Беларусі як грамадскія і дзяржаўныя дзеячы. Ды не ўсім з нас было добра вядома, што нават іхняму вялікаму папярэдніку, абкружанаму славай і дастаткам Я. Коласу не ўсё было па сіле, а яго паход у ЦК КПБ з затурбаваным лістом пра ў Вялікай Айчыннай вайне — праўда, і там шукаючы магчымасць сказаць вялікую праўду вялікай трагедыі...

I. Шамякін першага буйнага прызнання таксама дабіўся за твор пра вайну («Глыбокая пльнъ»; Сталінская прэмія за 1951 год), пра тое будзе пісаць і пазней, у 1950—1980-ыя, і якасна на новым узроўні (пенталогія «Трывожнае щасце», аповесці «Шлюбная ночь», «Гандлярка і пазт», раман «Зеніт»), але ў свядомасці многіх чытачоў ён успрымаецца найперш як пісьменнік сучаснай тэматыкі. Як беларускі Тургенев. Ён не аднойчы прызнаваўся, што на яго змалку велізарны ўплыў зрабілі такія рэчы, як родная малаянічая Гомельшчына, бацькава леснікоўская праца і тое, што калегі-леснікі ў іхнім доме вечарамі з вялікім захапленнем чыталі, слухалі шэдэўр беларускай пазэй і прозы «Новую зямлю» Якуба Коласа. Сталенне ў сту-

Празднству Республики Беларусь
Так, Дубенскому Александру Петровичу

Панасовы Александр Романович

Прибули підбірки захудалівських історій. Магізини відкрився, після чого зник.

Але зоря не винесла бути у земців. Тому на горі заспівались мімік з діловою перепискою "Бібліо", прокладаючи по матеріах народів.

При з'йдіні саскій літератури узані і об'єднані наскільки розні форми - від старожитності Григорія Рима, Генія Пушкіна стародвічної літературі України, що від 10-13-14 століттях письменниками ОХР використав формат об'єднання літератур, які в громаді були залежні один від одного і породжували, своєрідні організації Слово цивілізації.

математичну паддюму

Але чи то хвиля здійснила певненість? Алергія ганьби була зграєю розуму. Улюбітъ якожа подія Наполеона, близько підітисній, "інтерпретації" пан-сту, замінив некоторими з них, що відібрали з сердечка таємницю, трихи не розгадавши жодну з іх. І 20% поганческих висловів.

Відома звісімадцяти років. Стартувавши в 1970 році в музичній школі № 30 під керівництвом педагога-художника Ірини Михайлівни Алеєк Ніконової. В квітні 1976 року вступив до музичного училища імені Ігоря Сікорського в класі скрипки під керівництвом професора Григорія Кривоноса. У 1981 році скончавши училище, поступив до Національної музичної академії імені П.І.Чайковського на факультет композиції та диригування. У 1986 році скончавши академію, отримавши ступінь магістра музичного мистецтва, здобувши диплом з відзнакою та звання «Любителю мистецтв».

Александр Рогорович! Трибъ народъ сумъ у мнозини пропаде. А чо тѣ були! Я въ суновникахъ Кнѧзя рѣбенка этой "Нової земли" були члены стадца, икъ Коломна. Ци имена "Палехская гравюра", рѣбенокъ машинальнъ възялъ гравюру Малюка десницу, членъ племени Маслова Таня! Быть племѧ, обѣ наизути такъ спалъши! Народъ ини пасищися. Гравюры нахъ будуть гравирати членъ Масловъ! И скончъ забрахъ сумъ подъ землю, членъ Масловъ, ини пасищися.

Ідея Пасадини ще пірштентувала із цією кількістю відмінної літератури. Українські письменники чекали від бородатих діячів дужого, але відповідної підтримки в матеріальному та моральному планах. Країнинка, Даркона і наступників їх післявоєнної літератури.

Многі з цих письмів підкреслюють відсутність домінантного Світу писемності. Це варіанти бі чисто літературних, і зокрема творчих, підтекстів. Світ писемності буде заснований лише на писемністі.

проблемы. Спасибо за Ваше участие! Для вас подготовлены
Сообщение из Вашей любви до математики этого. Задачи можно
попробовать решить на свой страх и риск. Более сложные задачи
запросите у меня в личных сообщениях. Удачи!

~~Democracy Party USA~~

Май 2009 р.

на прынцыпце «дазроуку».

Тое, што І. Шамякін змаладу знаўся з «вышэйшымі сферамі» (вучоба ў партшколе, сустрэчы з кіраунікамі «сярэдняй рукі»), а пасля здолеў хадзіць і «наверх», трапіць у розныя высокія але паказаў і рознаоаковыя заганы сталінізму, калі слава разыходзіцца са справаю, калі цэніцца не столькі чалавечыя талент і годнасць, якіх дзялівае выкананне розных вульгарных пастаноў ды іншых трукций. Твор, мала сказана,

вялкікаў вялікую цікавасць — кожнага па-свойму ўразіў. І на ранейшыя яго творы было нямала рэзэнзій, а на гэты літаральна пасыпаліся ў самых розных выданнях. Раман ухваліў і А.Адамовіч, якога тады пачыналі называць «дэгустатарам» беларускай прозы. Мо і з «Крыніц» І.Шамякін становіцца адным з самых чытэльных пісьменнікаў. І не толькі ў нас. Хоць яму не выпала бывшы доўга ў прозе ў гордай адзіноце: пачынаюць набіраць творчую моц Я.Брыль, І.Мележ, В.Быкаў, а крыху пазней — і У.Караткевіч, яшчэ маладзейшыя.

дзесяццігоддзе жыцця ўпадаў друкавацца ў «Маладосці», дзе быў я намеснікам галоўнага рэдактара, а затым галоўным. Некаторыя калегі рабілі мне закіды, што падтрымліваю яго «настальгію» па былым, уладкаваным жыцці, непрыйманні перабудовы і г.д. Лічыў і лічу, што і новыя яго творы («Ахвяры», «Аповесці Івана Андрэевіча», «Падзенне» і інш.) таксама надзённыя, вострасюжэтныя і патрэбныя: у іх не толькі ўздыхі па слаўным мінульым, але і жывыя боль за непачцівасць да старэйшага пакалення і за многае зробленое ім годна, за страту высокай

Набыты творчы поспех замацуе раман «Сэрца на далоні» (1963), у якім адбускіе сцены бахчыюць па-
маралі, з-за чаго матэрыйаль-
ныя каштоўнасці пераважа-
юць над духоўнасцю.

глыбленне ў рэчаіснасць і будзе ўдасканалена пісьменніцкае майстэрства. Бывае, твор на сучасную тэму тут жа становіцца модным, але прачытваць яго другі раз не хочацца: яго пеністасць так і засталася часовай, сплыла з вадою. «Сэрца на далоні», як і «Трывожнае шчасце», «Крыніцы» вабіць перачытгаць і цяптер: і сёння не лішняя турбота за малярльнае здароўе грамадства і кожнага чалавека паасобку, за здаровы лад жыцця, за шчырый і сумленныя паводзіны і працу, за пазбаўленне ад абыякавасці і разліковага кар'ерыму, ад занядбання вялікіх народных каштоўнасцяў і страху прайвіць сваё сапраўднае Я дзеля іх абароны. А што датычыць літаратурных здабыткаў, то ў «Сэрцы на далоні» І.Шамякін стаў сапраўдным майстром сюжету і кампазіцыі, у добрым сэнсе інтрыгі, што не дасць чытачу жадання ад-класіцкіх кнігу недачытанай. А разам з гэтым пачала шліфаўца ягоная моўная палітра: калі раней мог дазваляць сабе нярэдка ўжыванець канцылярска-газетную лексіку, то цяпер пераадольваў гэтую спакусу, шукаў сярод лексічнай разнастасці яркае моўна-выяўленчае, даючы словам мастацкую, псіхалагічную і эстэтычную моц. У гэтым сэнсе ён даў выдатны ўзор, які зусім не зашкодзіць

узор, які зусім не зашкодзіць вывучаць і цяптер маладым пісьменнікам: спасціжэнне рабочай лабараторнай школы асваення, падачы матэрыяла ў высокапрафесійным, вельмі цікавым, зймальнym выкананні.

Маючы шмат розных пасадаў і аваязкаў, удзельнічаючы ў розных патрэбных і не зусім пасяджэннях, І.Шамякін умееў і шмат пісаць. Як па-ранейшаму «тургенеўскае» (раманы «Снежныя зімы», «Атланты і карыятыды»), «Вазьму твой боль», «Злая зорка» і інш.), так і, як у свой час гаварылася, на гісторыка-рэвалюцыйную тэму (аповесці «Першы генерал» і «Браняпоезд «Таварыш Ленін»), раман «Петраград-Брэст»), на гісторычную (раман «Вялікая княгіня»). А да гэтага колькі напісаны п'есы, успамінаў і артыкулаў, сцэнарыяў!

Мне асабіста прыемна,
што Іван Пятровіч у апошніяе
ён не можа не ўспамінацца
светла ды пачціва...

ФРЕСКІ

ТАЕМНАСЦЬ

Барыс ПЯТРОВІЧ

Душа

лязо ляжала ля труны, пускаючы люстэркавым бокам сочнага «зайчыка» ў столь, і ён, як і любы зайчык, падрогваў, трымцеў ці то ад страху, ці мо ад таго, што недзе глыбока пад зямлёю час ад часу праносіліся цягнікі метро; святло падала з акна на лязо — сонца паціху рухалася ад абеду на вечар, на спачын, і разам з ім рухаўся «зайчык», пакуль святло вакна не саскочыла на падлогу — тады знік і «зайчык»... «кусё, пачынене...» — сказаў нехта, і паддужы мі рукамі труна закоўзлася на зэліках і скінула сваім целам лязо на падлогу, у асветлены простакутнік; «зайчык» ажыў, зноў сконкуў на столь і пачаў там таньчыць свой рытуальны танец — цяпер ужо так смела і разняволена, што падумалася — гэта таньчыць вызваленая нарэшце з няволі душа; пакой між тым апусцеў, засталіся толькі крэслы, засланыя тканымі рушнікамі, на якіх белы колер перамяжаўся з чырвоным і перамагаў бліжэй да сярэдзіны... у пустын пакоі «зайчык» перастаў здавацца жывым і патрэбным, рухавасць ягоная цяпер толькі назяляла і замінала адпачывацца стомленаму ад людскога мітусні маленькаму коціку, які раней, падобна, не заўважаў увогуле гэтага зайчыка, што апусціўся ўжо са столі на сцяну і паступова набліжався да даступнай коціку вышыні; коцік ляжав, хітра прыплюшчыўшы вочы — так, каб увесь час назіраць за зайчыкам, які і блізка ні пра што не здагадваўся, а праста падпарадкоўваўся сонцу, што ішло на адпачынак; і вось надышоў момант, калі зайчык апынуўся на патрэбнай коціку вышыні — імклівы скачок — і зайчыка не стала... але і ў лапах коціка нічога не было: коцік расчараўана вярнуўся на нагрэтае раней месца і, ужо самотна заплюшчываючы вочы, убачыў, што зайчык зноў быў на той самай сцяне — імклівы скачок — і зноў ў лапах нічога няма, і сцяна таксама пустая, бо зайчык апынуўся на коцікам целе, але коцік яго не бачыў... гэтым разам коцік вырасшыў не зыходзіць з месца, а дачакацца зайчыка; і, вядома ж, не дачакаўся, бо тут у пакой вярнуліся заклапочаныя нечым людзі, рассунулі зэлікі, унеслі стол, селі вакол яго; лязо апынулася глыбока пад столом, недасягальнае для сонца, і толькі цяпер сталі заўважныя на ім плямкі — цені засохлай крыві...

Таемнасць

калі прыходзіць зіма — дрэвы распранаюцца, і нам, чалавекам, няўсям — навошта яны гэта робяць, бо мы якраз пачынаем апранацца цяплей: няўжо прырода здурэла?

калі мы кладземся спаць — мы распраналяемся... няўжо ўсё так прости вытлумачвацца?

не веру... самому сабе не веру, тым болей — прыродзе: не можа

яна быць такой прымітыўнай, як я, як мы

за гэтым хаваецца нейкі таемны сэнс, да якога мне, нам не дамкнучь...

бо саме простае — насамрэч ёсьць саме складанае, бо ўсё саме лагічнае — ёсьць саме абсурднае... і наадварот...

дрэвы распранаюцца ўвосень штогод, як мы перад сном, але і для іх урэшце ўсё скончыцца апошнім распрананнем...

так робяць дрэвы

а мы прыходзім у гэты свет глыбі, а сыходзім апранутымі...

нешта тут не так... ці правільна гэта? ці разумна?..

не трэба саромеца свайго цела, не трэба саромеца самога сябе

як не саромеца дрэвы, распранаючыся перад немінучым як не саромеемся мы, прыходзячы ў гэты свет

Мора

людзі, якія маюць мора побач, нават і не ўяўляюць, як важна мець мора

людзі, якія маюць мора пры сваім зямлі, нават і не задумваюцца, як добра мець мора, бо не ўяўляюць, што яго можа не быць...

а мора — яно вось, яно лашчыцца ля ног у ціхе надвор'е і цяжка варочаецца, грукае ў бераг, калі вечер раптам узбунтуецца

я люблю мора ціхе — як возера але калі б яно было заўсёды ціхім — яно было б нецікавым, а можа, і... непатрэбным для плавання, як не трэба балота

чалавек ад нараджэння павінен баяцца вады, як баяцца агню, але чаму тады ён селіцца найперш каля рабкі і азёраў, каля мораў — спачатку ля тых, якія

ніколі не замярзаюць і не ўтвараюць мастоў і дарог

замерзлая вада — ужо не вада, а лёд — які спакайней за любое балота

шляхі скарачаюцца, і па моры (па рацэ) прайсці можна, як па суху, адно хіба — не босьмі нарамі

мора любіць смелых, горы любіць смелых...

не паверыце, але і балота любіць смелых ды адчайных аднак — мора смелых робіць смялейшымі, а балота забірае іх сабе і не адпускае

бяды нашая — мора, што стала балотам...

Родная мова

мама спявала мне песню — не калыханку, а — пра мяцеліцу, што замяла ўсе дарожкі да мілага... так міла было, так соладка слухаць, што спаць зусім не хацелася...

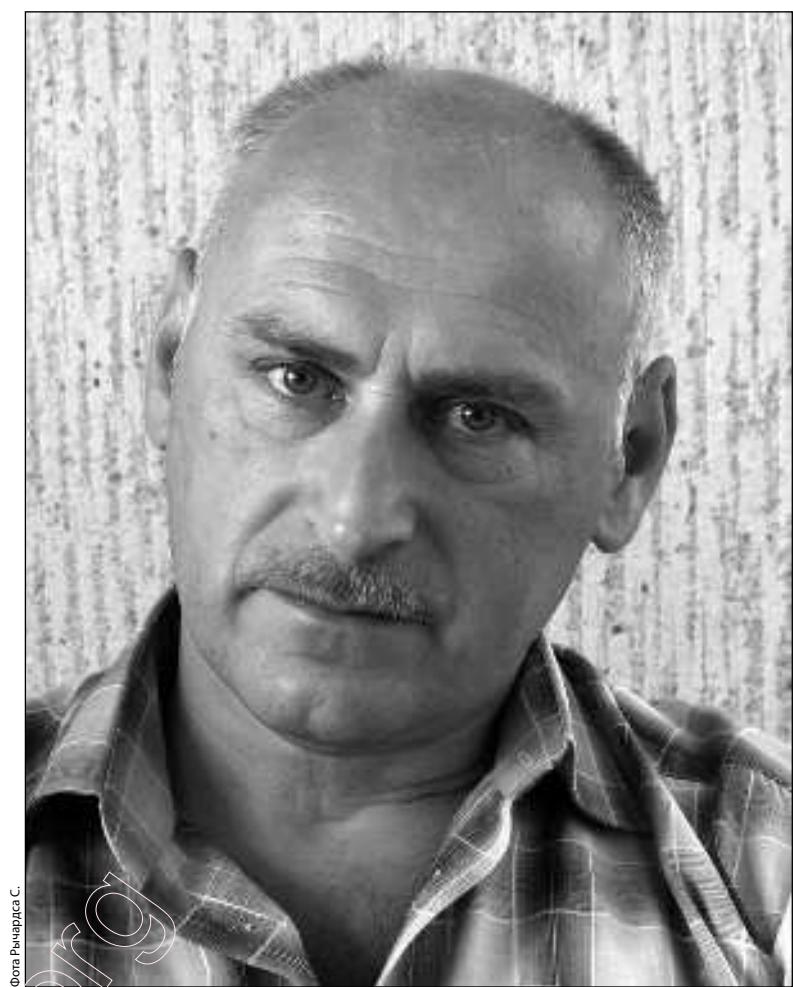
мене чатыры гады, на вуліцы люты — студзёна, завіруха завяхаеца, сцелецца ўздоўж платоў, перамятае іерогліфы сняжынкі з усходу на захад і з поўдня на поўнач, на шыбах мяккі аксамітны холад-шэрэн шэрых малионкаў Дзеда Мароза — усё больш экзатычныя: пальмы ды пальмы... можна пахукаць на іх і займець між шырокага лісця вакенца ў жыщце, дзе завіруха мяце, замятае ўсе дарожкі дробнымі літаркамі сняжынкі...

хвіліна — і вакенца маё мутнене, запльвае лядком, і мне зноў робіцца цесна-цесна ў хаце; а ўчора ранкам мяне падвучылі лізнуць халодную клямку: язык мой прыліп да яе, і дўога стаяў я так, пакуль не адважыўся ірвануць язык...

Саме простае — насамрэч ёсьць саме складанае,

бо ўсё саме лагічнае — ёсьць саме абсурднае...

і наадварот...

Фота Рынчардса С.

запаволеным уздыхам — як пашыраюцца ноздры, як падымаюцца грудзі

няма нічога ў свеце прыгажэй за жанчыну, якая спіць — за ёю можна назіраць бісконца, пакуль яна, нібыта адчуваючы твой погляд, не прачненца... размружышь вочы і, яшчэ не ўцімішь, што робіць, пачне прыкрываць аголенае ў сне

корам прачынаеца раней за разум

вось яно, чалавече, што перамагло ў нас жывёльнае

корам — першае, што страціць чалавек апошнім

розум — апошніе, што страціць чалавек першым

адзінае, што застанеца чалавеку ад чалавека — толькі сны; яны будуть належыць нам вечна — нетаропкія сны з учора ў заўтра, няспешныя сны з сёння ў сёння

Малёк

выпнутае, поўнае, як вока, возвара моўчкі вышыкала ў раку

моўчкі — так здавалася здалёку, а зблізу возера цурчэла струмянём, які падаў уніз тонкім вадаспадзікам: вада білася аб камяні на доле, і ейны крык і быў адзінскі знакам пра тое, што ўсё вакол яшчэ жыве, нягледзячы на познью, дрэваголую восень

я спыніўся ля вадаспадзіку, перад якім знешне спакойная вада раптам набірала адчайную хуткасць, уцягваючы ў сваю плынь нябачныя раней парушынкі і трэсачкі, і стараючыся захапіць малька нейкае рыбінкі, што з усіх сваіх малых сілаў супраціўляўся цячэнню, трапятаў воблачкамі плаўніку, але не адплываў, а стаяў на месцы

і тады я вырашыў дапамагчы яму — спалохаць малька і тым дадаць яму сілаў, каб ён адплываў адсюль, каб не ўцягнула яго ў сябе плынь і не скінула з небяспечнае вышыні на камяні... і толькі хадеў зрабіць гэта, як падумаў раптам: а можа, яму акурат так тут і цяпер добра, можа, яму нічога не пагражае і ён у любы момант здольны сам адплыць, можа, ён проста гуляеца з плынню і раскашуе ў шчасці існавання

і — змагання...

Фота Алеся Сачанкі

► **ВЕРШЫ**

ГЕНАДЬ БУРАЎКІН

3 КНІГІ «ЛІСТЫ ДА ЗАПАТРАБАНЯ»

*Калі нянявісць просіцца ў радкі
І сэрца рвуць няўдачы і згрызоты,
Я пакідаю
Дом свой гарадскі,
Шукаю цішыні і адзіноты.*

*І вось,
Здаецца,
Ад усіх уцёк,
Змог ад штодзвінных звадаў зачыніцца...
Але ў вакно мне стукае
Жыццё
Галінкай бэзу,
Дзюбкаю сініцы.*

*Яно мне не дае ў глухой цішы
Схавацца ў цемры
І на ўсё забыцца,
Знявераным самотнікам зрабіцца
І моўкі бавіць дні свае,
Як быццам
На высне ў першабытным шалаши.*

*Яно не адпускае ад сябе
Халодным ветрам
І даходжом краплістым,
Ядоўцам і дубком зеленалістым,
Рыданнем кані
І шпачыным свістам,
І зоркамі,
Што свецязца ў журбе.*

*І колькі б я аб шчасці не маліў,
Як з горкаю нудой не разлучаўся б —
Жыць давядзеца ў гэтых смутных часе,
На гэтай неўладкованай зямлі...*

*Божа мой,
Як лёталі мы ў марах —
Сёння і не ўспомніць ані блізка.
Хіба што ў журботных мемуарах
Рыпнуць,
Як вячэрняя калыска.*

*Выраслі даўно,
Працверазелі,
Памудрэлі,
Сталі асіярожныя.
Ад наіву вылечыла зелле —
Палыны сівыя,
Прыдарожныя.*

*Толькі і цяпер
Начамі мучае
У гадоў бязлітасной аблозе
Самае святое і балючае,
Што дагэтуль так і не збылося...*

*Вось і неба раіца са мною,
Сыпле зоркі ў прыгарицы мае.
І ўздыхае глуха за спіною
Хвойнік,
Што сіяно паўстае.*

*Чым мне ад няшчасці ў засланіцца,
Дзе прычаліць лёсу карабель?
Адляцела ўжо мая сініца,
Затрымаўся недзе журавель.*

*Мару я аб прыстані далёкай,
Аб лагодным шуме чаратоў.
І шукаю
Невідушчым вокам
Сцејскому да пахіленых жытую...*

Сонейка незакатнае

1

*Ты прачынаешся —
І для мяне ўзыходзіць сонейка,*

Фота Сяргея Шапрана

3
*Залатое,
Вясёлае,
Паскавае.
І яно запаўняе сабою
Яшчэ сонны пакой
І мае трапяткое сэрца.
Русым вадаспадам промняў
На плечы твае абрываюцца валасы,
Як ластаўчыны крылы,
Пад імі ўскідваюцца бровы —
І ўсё вакол робіца
Разняволеным,
Цёплым
І родным.*

*Я сіцішана грэюся каля твайго
загадкавага свята,
Пакуль ты
Заплітаеш косы
І фарбуеш вусны,
Выбіраеш сукенку,
Шукаеш чаравічки.
Я не хачу цябе адпускаць,
Бо без цябе мне будзе
Холадна,
Сумна
І змрочна.*

*Але я ведаю,
Што сонца
Павінна свіціць усім,
Не толькі мне аднаму.
І я праводжу цябе да дзвярэй,
Цалую на развітанне
І доўга гладжу ўслед.*

*Я цяпер ведаю,
Як пахне сонца —
Тваймі духамі і памадай,
Чым яно пазвоньвае ў цішыні —
Тваймі ключамі,
Як таропка цоке па тратуары —
Тваймі абцасікамі...
Ты — маё сонейка.*

2
*Божа мой,
Колькі клопатаў сыплеца на мяне
з усіх бакоў —
Паперы,
Тэлефонныя званкі,
Наведвальнікі,
Просьбы,
Загады,
Парафы,
Даручэнні,
Паведамленні!..*

*І ўсё —
Абавязковае,
Тэрміновае,
Неадкладнае,*

*Падрабязнае,
Дакладнае...
Ад сяброў,
Ад калег,
Ад начальства...
І я
Кручуся,
Лаюся,
Махаю рукамі,
Хапаюся за сэрца,
Зніяслена падаю на крэсла.
У мяне пагрозліва цямнене ў вачах.*

*I тут —
Як забавенне,
Як голас неба,
Твой тэлефонны званок:
«А ці паабедаў ты?»*

*Сонейка,
Пра якое я забыўся,
Зноў выбліснула з-за хмар
Іагарнула мяне ласкай,
І прагнала адчай,
І прамыла мне вочы святылом.*

*Ты ёсць!
Ты думаеш пра мяне!
Ты хвалюешся.
Ты — побач.*

Сонейка маё...

3
*Па ацишэлых вуліцах
Насу дадому
Стомленасць,
Неадэпнныя клопаты,
Пакутлівую незадаволенасць сабой
І цяжкі ад недачытанных книжак партфель.
Не звяртаю ўвагу
На паспешлівых мінакоў,
На перапоўненых аўтобусах,
На пахаладнелы вечер
І лёгкае шэрае сутонне.*

*Хочацца як хутчэй
Трапіць дадому,
Скінуць чаравікі,
Адштурнуць партфель
І ўлегчыся на канапу,
Аддаючыся спакою і прыцемку.*

*Але насустрач выходзіш ты,
Усмешилівая і прыгожая —
І я забываюся на ўсё,
І хапаю цябе на руки,
І, як на нашым першым спатканні,
Нясмела і нязграбна
Тулюся да цябе,
І не хачу апускаць на зямлю,
І слепну ад тваіх гарэзных вачэй,
Патанаю ў тваім гарачым дыханні...*

*За вокнамі — змрок,
На двары — вечар.
Але гэта —
Для іншых,
Змарнелых і няшчасных,
Знявераных і адзінокіх.*

*А ў мяне на руках —
Загадкавае і чаканае,
Захмеленае і праменнае
Маё сонейка...*

4

*Твоя галава — на майм плячы.
Твоя далонька — пад майё шчакою.
Для маіх вуснаў — твая скроня
З ціхаю спалоханай жылкаю.*

*Я паволі адпłyваю ў сон,
У наша юнацтва —
Пад нашы шататлівые бярозы,
Да нашых верасовых сцежак,
Да нашых наўных клятваў,
У нашу веснавую памяць.*

*Ты таксама плывеши побач.
І даверліва працягваеш да мяне руку,
І дазваляеш акунуцца ў паводку
Тваіх думкініх валасоў
І вуснамі знайсці твае салодкія вусны...*

*І ўсё цямнее,
Знікае,
І зямля выплывае з-пад ног,
І ў грудзях ашалела грукае сэрца...*

*Ды раптам —
Праз сон —
Ты ўскрыкваш.
І я ўсхопліваюся,
І мяне ablівае пяшчотай
І густой незямной цеплынёй...
Ты нікуды не падзелася.
Ты — ёсць,
Ты — побач,
Ты — са мной,
Сонейка маё незакатнае!..*

*Павуцінку
Сівізною ранняй
Скінулі нам з неба жураўлі.
Сладзянняй
І расчараванняй
Столькі мы з табой перажылі!*

*Мы цяпер жывёём у добрым ладзе.
Крыўуды ўсе забыліся.
Але ж
Ні адной маришынкі не разгладзіш,
Ні адной слязінкі не сатроши...*

*Бурліць,
Шуміць,
Пля юнацтва,
Як млын з вірліваю вадой...
Ах, як хацелася б угнацца
Мне за паводкай маладой!*

*Вядома,
Сілы ўжко не тыя,
Не той запал,
Не той імпэт.
І ў храме — новыя святыя,
І ў садзе — новых яблынь цвет.
Ды хай паможка мне ўсявышні,
Каб у юнацкай гамане
Быў голас мой
Зусім не лішні
І свой пасад
Быў у мяне...*

АПАВЯДАННЕ

КАПЕШАЧКА

Уладзімір МІХНО

Капешачка прастаяла паўлета. Учарнела, збуцьвела, дзе-нідзе нават зверху сена пакрылася шэраю плесенню, а што рабілася ўсярэдзіне, ведаць адной ёй, бо ўжо не магла ўздыхнуць на поўныя грудзі. Ледзьве спрабавала захапіць паветра разам са свежым ветрыкам, які парывамі тузаў-казытаяў яе, імкнучыся вярнуць да жыцця, як раптам з сэрэдзіны вырываўся цэлы стаўпень перапрэлае трухі. Задыхаючыся, капешачка асядала яшчэ ніжай. Нехта звыш як бы дыктаў ёй: сядзі і не рыпайся, ведай сваё месца на гэтым маленькім лапіку зямлі. Страшна, балоча было глядзець на капешачку. Страшна і — няёмка. Гэтак часам глядзіш на безнадзейна хворага чалавека, у адначасе жахаючыся, спачуваш і адчуваеш нібы віну перад ім. Хаця хот ж вінаваты, што чалавек смяротна захвараў?

Клевярок касіў Геля яшчэ перад Сёмухай. Тройца сёлета хоць і позняя была, прыпадала недзе напрыканцы чэрвеня, ды, самі падумайце, зараз ужо заканчваўся жнівень. За возерам ваўсю грукаеў камбайн, можна сказаць, адзін жывы на ўсю гаспадарку. І дзень і нач грукаеў. Камбайн было загадана «высочайшим указом» скончыць жніво да Прачыстай, вось і стараўся. Дарэмна вылазіла са скурой. Вышэй сябе не скочыш, хай нават табою ву-унь якія мудрыя начальнікі апякуюцца. Адзін у полі не воін. Жнівень пакуль што выстаяў у сухмені. Богу, пэўна, надакучыла паліваць зямелку — падаўся на вакацыі. Ліло, дзе гусці, дзе цішэй, чатыры месяцы запар. Як толькі снег сышоў напрадвесні, так неба і прасцілася. Не маглі ўзлезі на ніву, пасеяць, дый касілі-сушылі, выкрадаючы ў Бога кожную сухую хвілінку, якіх сёлета можна на пальцы спячы. У жнівні апагодзілася і трэба было ірваць жылы, каб нешта ў пуню ўкінуць.

Трэба, але каму ірвацца? Геля нешта не заўважаў, каб у вёсцы хтосьці браў на пуп. Унукі вунь да паўдня адсыпаюцца, пасля дасыта набіваюць шлунак, апантана пляшчуцца ў возеры, адмыцца не могуць, як бы хто з іх на малатарні за нач запо-каўся. Варушыца пачынаюць толькі адвячоркам, абчапаўшыся бліскучымі мабільнымі тэлефонамі ды бессароннымі дзеўкамі, якія самі прыстаюць да штаноў,

як сучкі ў дзядоўніку. І начачку маладыя «малоціць» — у паўпустых паветках ды на паўголых сенавалах. Аж трэтар ідзе. Ці блындаюць па вясковай вуліцы, было ўжо, заціхшай, ды зноў адкыўшай улетку. Дзе ж пасля той «малатарні» ўраніцы возвемешся за касу! Ды якая касьба?! Ці ведаюць гарадскія ўнукі, як да тае касы падстуپіцца? Не спяшаюцца на поплаў і свае, вясковыя дзецюкі, каму гадоў па сорак. Трэба палечыць зранку галаву, вось і рупящца, шчырююць: калі хто ўнучы дошку якую не сцігнуў у калгасе, не прадаў, то хоць бутальку пустую знайсці пад плотам, ды ў магазін — прасіцца, напрамілы бог, напавер, да крампичы ў доўг, бо «трубы гараць». А там, глядзіш, «лячэнне» зацягваеца і да вечара, гледзячы які ў каго «трубы» і як багата тых «лекаў»... Каровы ў вёсцы пазбывалі. Калі засталося штук пяць — на развод. Захацеўшы, у магазіне можна малака купіць, якога заўгодна. У вёсцы ж таксама не ўсе дурні, вось і пралічылі, не выгадна карова, бо не ты яе маеш, а яна цябя... Няма каму касіць, і няма каго карміць. Луг за возерам, каторае лета чакаючы, ды так і не прычакаўшы касцю, здзічэй. Дзіччу ж пазарастала і бальшыня сваіх агародаў. Людзі махнулі рукою і забыліся пра той клопат.

І толькі Геля ніяк не хоча, не жадае змірыцца, што ўжо будзе пад вокнамі дзядоўнік расці. Мужык ён яшчэ, разобраўшыся, і не старавы, кришачку за шэсцьдзесят натупаў, ды ногі перасталі цвёрда ступаць па зямлі, а рукі адмайлюючыя слухацца. І каб жа гарэлачку папіваў ды перагарэў, мо не так крываўна было б, а то змалку нос ад яе вярнуў. Іншыя вунь чорныя, як галавешкі, лостам па зямелыцы вяляюцца, і холад іх не бярэ, і чорт ім не страшны. Праспітаваліся, то і на тым свеце, мусіць, як муміі ляжаць будуць, век не сатлеюць. А тут, халера цябе ведае, не піў, не куръю ніколі і здароўя не меў, не меў і шчасця. Позна ажаніўся, рана аўдавеў, дый дзяцей Бог не даў. Мусіць, для кожнага ў жыцці сваю сцяжыну Бог прыпасае. А толькі ні разу Геля не паляжаў проці дня на канапе, лыткі пад стол задраўшы. То тут яму не так, то там не гэдак. Бачаць вочы няходжанае-недагледжанае і гоняць чалавека ці на агарод, ці на падворак, ці ў дрываюткі, ці на пожаньку. Кароўку-карміцельку да апошняга Геля трymаў. Як жа без яе! Бывала, сноўдаюць з бабаю да ўсёмага: косіць, сушиць, падграбаюць, у капешачкі складваюць, цягаюць у пуню. А сена далёка. Даўней жа на сваіх агародах травы мала сеялі, усё бульбу, каб і свінням на зіму хапіла, а сена імкнуліся настарацца так дзе. Крышачку ў калгасе на малако дадуць, недзе калі кустоў адкрадзеш-адкосіш атавы ўперамешку з асокаю. Патрымаў яшчэ Геля кароўку і пасля, калі ўжо гаспадыні не стала. За тое ў вёсцы з яго латругі пацярэльваліся: хто кулаком зваў, а хто і дурнем. Бо хіба толькі дурань сёння за кароўчын хвост трymаецца ды яшчэ й капітал на тым зрабіць імкненца. Такі кулак, што грошай жменька...

З тога часу і яго агарод, хай сабе і невялікі быў, таксама звёўся. Не было яму каго болей карміць. Бульбы Геля даўно ўжо сеяў дробны лапік, кату пад пяту, па-ранейшаму акуратна рабіў грады і стаўляў штогод парнічкі, без якіх бы, мусіць, змогся — і ногі выпруці, і зубы паклаў на паліцу. Астатнія ж соткі запурыў клевяроком — мо каму спатрэбіцца, мо хто возьме. Грады ён акуратна ўрабляў, кланяючыся кожнай травіначцы, кожнай сцябліначцы. З любоюю кланяўся, з павагаю. Зямля адчывала свайго гаспадара, хаці і здрబелага, змяможанага, і па-ранейшаму радавала яго тымі маленькімі радасцямі, якія магла яму даць. Адным палохаў яго свой агарод — канюшынаю. Клевярок, штодра паліты дажджамі, буйці сёлета, як ніколі. Рана пусціўся расці, добра перазімаваўшы, рана пачаў красаваць. Краскі горда паднялі галавы, зірнулі на свет Божы, парадаваліся сонейку, акрыялі, набраліся моцы і мядовы запахлі. Хмель мядовы завабіў на Гелевы агарод працавітых чполак, тыя радасна-рупліва закружылі над кветкамі, зараз жа ўзяліся за працу. Людзі любаваліся Гелевым клевяроком. Зноў жа, хто любаваўся, а хто і пачвельваўся: навошта ён бескароўнаму старому?

Рос клевярок, як на дражджах, адкрасаваў — край касіць трэба, бо паляжа не сёння-заўтра, пакруціць яго бурамі, якія ўсё часцей сталі залётваць ды гуляць па агародах улетку. Сам чорт тады рады не дасць. Забегаў Геля, затурбоціўся, каму збыць пожнію. Не прадаць, не! Абы скасілі, высушилі, забралі, хай сабе і задарма, толькі вызвалілі месца для новай маладой травіны...

Прадавалі пожні раней, калі вёска яшчэ дыхала, калі ў хлявах проці зімы раўлі галодныя каровы, як збавення чакаючы вясновае зялёнае пашы. Цяпер ці забярэ хто пожню дарма?.. Яшчэ каб высушишь, у капешачку склаў ды добра папрасіў, бліснуўшы ў кішэні бутэлькаю. А скасіць як? Таксама бутэльку стаўляй нейкаму чорту з балота... Смех дый годзе, каб за сваё ды гэдак выжыльвацца, ды грады маркоціца. Рынак... нехадавы тавар. Кідаўся Геля, кідаўся, аднаму сказаў, у другога запытаўся, трэцяյ грасі — ніхто яго травы не ўзяў. Што рабіць? Спляжыцца, збузеца агарод. І аднаго ранку не вытрымаў дзед, дастаў з-пад стражі касу ды рушыў у пракос. Адвыкла каса ад працы, затупіла ся, заржавела, вісেўшы латругаю пад кроквамі. Лайдавтаў нікога не скрашвае. Ледзьве даў рады гаспадар касе сваёй, і біў яе, і мянташыў.

Касілася цяжка, хоць клевярок яшчэ не паспей сабе пакруціцца, ды, мусіць, заржавелі і ў гаспадара ўжо руки без касы. Кожны ўзмах даваўся яму задушлівым потам, кожны пракос выходзіў з неймавернымі намаганнямі. Геля і хакаў, і курхуаў, і штораз адпачываў, знямогла абаплёршыся на касавільна. Думаў, ужо й канцы аддасць тут, у пракосах. Але ні разу не прыйшло яму ў голаў дакараць сябе за тое, што рабіць нібыта марнью, сізіфаву працу. Так трэба, бо іншага не дадзена. Бо калі ён дапусціцца да быльнягу, то ўчыніцца вялікі гвалт над сабою і страшны грах перед Богам. Хай сабе лайдачуць іншыя, хай пралічваюць, што ім выгадней ды як лацвей, хай збяга-

юць у горад, за мяжу з'язджаюць. То іхняе — і ў іх там, пзўна ўсё атрымаецца, ашчаслівецца. А гэта во — яго: яго клевярок, яго зямелка, гэта яго крыж, які ён мусіць па жыцці несці. Плюнуць на крыж, растаптаць?!

І — адолеў, скасіў... Дзівіліся людзі, як, узяўшы аграбелькі, рупна разбіваў ён пракосы. Праца гэта, даўно забытая, патыхала дзяцінствам, маладосцю і прыносіла старому сапраўднае задавальненне. Уяўляў, як гушкаеца ён, малы, паўзверх возу паҳучага свежага сена, на які ўсцадзіў яго бацька, каралём адчывае падшыванец-хлапчук, гаспадаром сапраўднага зямного багацца. Спамінаў-адчываў таксама Геля, як бы сёння было, слodyч першага, ня смелага, цнатлівага пацалунка ў густой паҳучай цемры, на сенавале, дзе з'ехала дранічана і праз шыліну ў даху цікаўна зазірала адзінка зорка ды зредзь час падміргвалі падбадзёрвала юных закаханых рамантыкаў. Уяўляў, адчываў, і лёгка працавалася старому на сакаўных зялёных пракосах. А потым сенца трэба было да-сушыцца. І Божанька акурат на дзень ці на тры схаваў дажджы, а з-за хмараў выпускі праветрыца-пагуляць сонейка — ён таксама радаваўся за чалавека, які хаці і марнью справу робіць, ды рабіць яе па ягонаму, пабоску. Сенца высаляла ў момант, разы са два падвярнуў яго Геля, як настай час складваць у капешачку. О, гэта ён умеє і любіць! Бывала, і стажкі стагаваў, а ўжо капешачку зробіць ён, як лялечку — не дачэпішся, не дакапаешся. Хоць ты яе на выстаўку вязі. Зразумела, пагана складзеную капешачку любы, нават лёгкі, весярок набок паваліць, і дробны дожджык намочыць. А ўдалая капешка — як хата ўдалая, дўгата прастаць і людзям паслужыць. Напластаваць яе толькі як трэба, абрэбці, не шкадуючы, ды спрытна завяршыць.

І скасіў, адзін, і высушиў, і напластаваў, і завяршыў Геля свой твор, вось толькі прадаць яго годна, ці хаці б аддаць, каб карысць ад яго паймелі добрыя людзі, так і не здолеў стары руплівец. Несучасным, някідкім таварам аказалася яго капешачка, у якую ўклаў творца гэтулькі душы. Кінуўся, зноў жа, па суседзях ён, па знаёмым. Ды хто накасіў ужо, хто паленаваўся ехаць па маленькую капешачку ды валэнданца з ёю. Адны адразу адмовілі, іншыя, пабядаўшы, не забралі. Так і зачакалася капешачка свайго прынца, які павінен быў з'явіцца на белым кані ды з кап'ем у выглядзе вілаў. Перастаяла-пераспела, як дзеўка-векавуха. Сёння бяры — самы сок, а заўтра-паслязяўтра, калі абымноць цібе халодныя дажджы ды абсівераюць ветраве — каму ты патрэбен будзеш? Чаму так несправядліва ўладкаваны гэты свет: чаму ўсё прыгожае, сапраўднае, зялёное аказаўшыся непатрэбным, лішнім, незапатрабаваным, мусіць гібець і гніць, скарыўшыся бязлігаснаму лёсу, а ўсё таннае, ненатуральнае, бліскуча ды пустое як порхава, і ў цане цяпер, і ў модзе, і баль рабіць?! Дзе ж ёсць Бог!

Не ведаў адказаў на тыха пытанні і гаспадар, які нудзіўся з кожным днём ўсё болей, гледзячы на той непрыкрыты гвалт, які ўчынілі над яго капешачкай суроўыя вятры і дужыя дажджы. Нудзіўся і гніў Геля разам са

сваёю капешачкай, пакуль тая бездапаможна прыгіналася да зямлі, урастоючы ў новае зялёнае пакаленне канюшыны. І аднойчы не вытрымаў. Гэдак і балота на агародзе развесці нядоўга. Пад капешаку — трава не расце. А лета сыходзіць. Будзе пасярод яго клевярка наступным разам чорная пляма, як бяльмо на воку. Трэба, мусіць, спаліць, пакуль апагодзілася, бо далей болей, ужо ўзапалкі не падаткнеш — не загарыцца, хіба што пакідаць на кампосты. Ды як спаліць-спаліць дзіцца сваё дарагое, хай яно сабе і слова не скажа, бо немаўля, ды глядзіць на цябе з нямым адчаем... Немаўля, а пагляд дарослы, дакорлыў. Што ж ты, супастат, сваю працу губіш, свайму твору, якому гэтулькі спрыяў ды столькі з ім няньчыўся, сам жа галаву сячэш? А што рабіць, калі не куеца не племешаца, а толькі век «вузка, цесна, мала». «Скуль узяць?»

І Геля, да чорта ў хайурс запісаўшыся, рашуча схапіў запалкі. Было ў бутэлечцы крышачку газы, раптам не пакоціць збуцьвела сена. Неслухманныя, бы не свае, ногі цягнуліся да капешачкі, быццам і не на сваім агародзе, а на чужым тую прыкрую справу задумаў. Усё яшчэ ногі на нешта спадзяваліся: раптам адбудзеца цуд і зменіць, зыначыць усё. Але цуд не адбыўся...

А капешачка, хоць не ведала пра блізкі свой канец, ды пра нешта такое здагадвалася, прадчуваля. Прадчувала — але не баялася... Ат, чым так жыць... Згарыш — не згніеш. Не калайцілася, не дрыжала яна перад новым, нязведеным дасюль выпрабаваннем. Мо не засталося ўжо ў ёй анічога жывога ўсярэдзіне, і не было там чаму калаціца і дрыжэць? І, калі яшчэ заставаліся парэшткі душы, дык тымі парэшткімі яна... ухваліла намер гаспадара, ухваліла, бо гэта быў, як ёй здавалася, адзіна правільны і м

► АПОВЕД

ЗДРАДНАЯ СВІННЯ

Павел ЛЯХНОВІЧ

Стаіць у Нарвегії, непадалёк ад мяжы з Расіяй, высокая сопка. Ці то насупраць Печангі, ці то Ліннахамары, а можа Нікея. Гэта цяпер не вельмі важна. Важна тое, што на сопцы гэтай вельмі магутны тэлескоп усталяваны, і калі няма дажджу або снегападу, праз гэтых тэлескоп уся Кольская затока разам з Мотаўскай — як на далоні. А гэта ж амаль што ўвесі Паўночны флот. Бартавыя нумары караблёў, ды што там бартавыя — баявыя нумары на матроскіх галандках супастаты натаўскія чытаюць. Прынамсі так асабісты, то рэч «унукі» жалезнага Фэліка, земляка нашага, кажуць.

Прынеслі неяк начальніку супастакаму здымкі. На іх стратэгічны падводны крэйсер з Сайда-губы ў мора выходзіць. Дакладваюць, так і так: на баявую службу выходзіць падводны крэйсер тыпу «Кальмар», праект 667 БДР, шасацаць балістычных ракет, камандзір Іваноў... Ну, усе звесткі далаўжылі начальніку, што з розных выведных крыніц атрымалі. Толькі, кажуць, ёсьць тут адна незвычайнасць. Што б гэта магло значыць, не можам расшыфраваць. Зблісалі ўсіх адмыслоўцаў, мазгавы штурм рабілі — не, нікакі прыстойнай версіі не выходзіць. Тут, сэр начальнік (бос па-іхняму), вось на чорнай спіне ракетна-ядзернага монстра расійскага, нешта белае. Гэта, у чорных бушлатах і аранжавых выратавальных камізэльках — швартоўныя каманды. Гэтыя, на мосціку, у скуранных куртках з башлыкамі, група кіравання: камандзір, штурман, вахтенны афіцэр. Згэтымі ўсё зразумела. Нават прозвішчы ведаюць. А вось на ракетнай палубе... вельмі свінню нагадвае. Можа, якія новыя сакрэтныя сродкі выратавальныя? Гідракасцю невядомы? Тады чаму не вертыкальна, а гарызантальна? Можа, у стане аллагольнага ап'янення? Яны часам злоўжываюць — традыцыя такая нацыянальная — і часам не паспяваюць да выхаду ў мора працверацець... Ці сатрапуды свіння? Падобна — так. Але навошта на стратэгічным ракетна-ядзерным караблі — свіння?

Прыгледзеўся бос да здымка, нават лупу ўзяў. Сатрапуды — свіння.

— Думаю, — кажа, — гэта нейкая новая эброя расійская. На Чарнаморскім флоце па маіх дадзеных яны баявых дэльфінаў рыхтуюць — смертнікаў, варожыя караблі падрываюць. А тут, відаць — баявых свіней... Хоць... Ах, гэта таямніча руская душа!... А выклічце мне майго асабістага сакрэтнага эксперта!

І выклікалі. Ці то эмігрант з «першай хвалі», ці то збеглы кэгэ-бульнік. Вельмі сакрэтны.

Паглядзеў эксперт, адразу важны стаў:

— Паслуగі мае, — цэдзіць праз губу, — эксклюзіўныя. Нікто апрач мяне растлумачыць гэты факт не здолеет. Тому гэта каштаваць вам будзе... — і лічбу называе такую, што падводніку расійскому каб столкнісь бы ў рублях савецкіх атрымаш, трэба гадоў семдзесяц з «жалеза» не злазіць. — А экспертына заключэнне, што я вам даць маю, вельмі сур'ёзнае для забеспячэння бяспекі...

— Ноў проблем, — кажа бос. — Дзеля бяспекі гэта дык зусім гроши невялікія... Ну, і што гэта за аб'ект на стратэгічным аф'екце (пшэпрашам за таўталогію, сэр эксперт)?

— Гэта свіння, сэр бос.

— І я думаю, што свіння, сэр эксперт. Але якую небяспеку нясе гэта свіння нашай нацыянальнай бяспекы? Мабыць — гэта баявая свіння-смертніца, накшталт баявых дэльфінаў?

— Так, сэр бос, гэта свіння-смертніца. А факт яе знаходжання на борце стратэгічнай падводнай адзінкі сведчыць аб знаходжанні на гэтым борце высокага начальніка, што ў сваю чаргу сведчыць аб незвычайнай баявой службе гэтай адзінкі, можа, нават аб баявой службе, сумешчанай з перадыслакацый гэтай адзінкі на іншы акіянскі тэатр... Так што чакайце ў хуткім часе гэты крэйсер на Ціхім акіяні...

Як у воду глядзеў!

Камандуючы флатылія падводных лодак меў на кожным пагоне па дзве зоркі-«павукі» і вельмі хацеў яшчэ адну — на грудзі. Камандуючы, віцэ-адмірал, не быў яшчэ Героем Савецкага Саюза. А тут выпадала неблагая магчымасць: сябры з Галоўнага штаба ВМФ шапнулі, што калі ўсё пройдзе «ціп-топ», старшы на пераходзе атрымае зорку. Тую самую, залатую. Дык не аддаваць жа яе камандзіру лодкі! Хоць і рзыкоўна, але такога выпадку больш можа не здарыцца. Гады, ведаецце...

...Кожнаму, хто цікавіцца, вядома: самыя стратэгічныя ў сувеце падводныя лодкі будуюць карабелы з Северадзвінску, што на Белым моры. И што з розных прычынаў гэтыя атамныя велі-

каны з ядзернай зброяй служаць толькі на Паўночным флоце і на Ціхаакіянскім. Завычай караблі з Белага мора пераганялі на Камчатку амаль кругасветным шляхам — вакол Эўропы-Афрыкі-Азіі. Памазгавалі ў Москве людзі з дзяржаўнымі глуздамі і вырашылі паспрабаваць пераганіць іх кароткім шляхам: паўночным марскім, уздоўж эсэсэсраўскага пабярэжжа. Здагадаліся — так больш выгадна. І выздзелілі на гэту справу першаму камандзіру, які лодку з Поўначы на Ціхі акіян перагоніць, залатую зорку. Ну, і яшчэ там ордэнаў колькі, медалёў — тым, на каго ў выпадку паспяховага пераходу зампаліт, прадстаўнік кіруючай партыі ў флоцім целе, пакажа.

Дык што гэта будзе? Камандзір — Герой, а Камандуючы — не? Таму і прапанаваў сябе адмірал з двума «павукамі» на пагонах у старшыя на пераходзе.

У Карабельным Статуце Ваенна-марскога флота СССР абавязкі распісаны ад камандзіра злучэння і ніжэй, флатылія ж падводных лодак з'яўляеца аўтаднаннем. Якія абавязкі ў Камандуючага аўтаднаннем? А-а... Вось! Няма іх у Статуце. Апрача того, артыкул 132 кажа так: «Прысутнасць на борце карабля старших начальнікаў не здымае з камандзіра карабля адказнасці за карабель і выкананне сваіх абавязкаў». Так што калі пераход пройдзе ўдала — Камандуючы малойца і Герой, калі не — камандзір падлодкі чмо і праснак каровін.

Стратэгія, яшчэкін бабай!..

...Пяць гадзінай да выхаду. «Увага! На карабель прыбыў Камандуючы флатылія і афіцэры штаба!» Праз дзесяць хвілінай: «Камандзірам падраздзяленняў сабраца ў кают-кампаніі на даклад!» «Бычкі» — так для сіліасці завуц падводнікі камандзіраў баявых частак — ціхі мациокаючыся, пасунуліся ў пяты «біс». Кают-кампанія забіта штабнымі. Пазаймлі ўсё крэслы. Стоўпіліся «бычкі» — хто дзе — у праходах мік сталамі.

— Таварышы афіцэры!! — Гэта каманда такая. Матросам гарлаюць «Смірна!», а афіцэрам — вось так.

Усталі, хто сядзеў. Камандуючы зайшоў. Сеў у камандзірскае

крэсла. Морда чырвоная, як бурак. У яго заўсёды чырвоная. Камандзір збоку прытуліўся.

— Таварышы афіцэры. — Таксама каманда. Толькі больш лагодная. Матросам кажуць «Вольна!».

Сели.

— Камандзір БЧ-1, ваш даклад.

— Камандзір БЧ-1, капітан трэцяга рангу Смыкаў. У штурманскай баявой частцы асабовы склад на борце цалкам, навігатыўны комплекс запушчаны, курсаўка-зальнікі ў мерыдыяне, ЗП у камплектаваны... Баявая частка да паходу гатовая.

— Камандзір БЧ-2...

— Командзір БЧ-2, капітан... — з моцным украінскім акцэнтам, — другога рангу Марцын. У ракетной бойвой часты особовы склад... готовы.

— Камандзір БЧ-3...

— ...

— Памочнік камандзіра!

— Памочнік камандзіра капітан трэцяга рангу Рулькевіч. Асабовы склад службы забеспячэння на борце цалкам...

— Кок добры?

— На «гражданцы» быў шэф-поварам у рэстаране, таварыш Камандуючы (па статуце звяртацца трэба па званні: «таварыш віцэ-адмірал», але ўсе ведаюць, што ён вельмі любіць так — «таварыш Камандуючы»). Амаль «таварыш Галоўнікамандуючы». Нават амаль «Вярхоўны Галоўнікамандуючы!...»

— Добра... Далей...

— Харчовыя запасы загружаны...

— Свініну загрузіў?

— Свініны бербаза не дала, толькі ялавічына і кенгураціна, таварыш Камандуючы.

— Ды ты што?! Як жа без свініны? Я ж без свініны... — Павярнуўся да камандзіра бербазы, «чырвонапёрага» палкоўніка (форма чорная, пагоны з чырвонымі «прастватамі»), — Ты што, Іван Нікіфаравіч, я ж табе за гэта анус парву, я ж без свініны... І не рабіце тут твар дамінантнага бабуіна, палкоўнік!

— Ёсьць, таварыш Камандуючы! — (Аніякіх лішніх словаў, бо сапраўды парве.) І шэптом да памочніка: — Дай паперку! Паперку дайдзі! Запіску напішу — возьмеш на падсобнай гаспадарцы!

Чатыры гадзіны да выхаду. «Так, туша заважыць хай стой кілаграмамаў. — «Мараўкуваў» Рулькевіч. — Не, можа нават сто пяцьдзесяц. Будзем сыходзіць з горшага. Да падсобнай гаспадарцы два з нечым кілаграметры. Колькі трэба матросаў, каб перанесці свініну тушу ў стоку пяцьдзесяц кілаграмамаў за два кілаграметры? Задачка, туды-т яе ў цёціну плячорку! Хай па трыцаці кіль на рыла... Не, хілякі гэтыя па трыцаці доўга несці будуть. Па два кілаграмы... Краіне патрэбныя героя, а прысылаюць дыстрофікаў... Гэта значыць: сто пяцьдзесяц кіль на два кілаграмы — троба сем з паловай матросаў... Цыфу ты! Восем матросаў. А як несці? Вяроўкамі авижам!». — Боцмана ў цэнтральны!

— Боцман, тэрмінова метраў два кілаграмы-тры кілаграмы якога лінія. Ня тоўстага. Як няма? Што значыць — няма? Ты боцман, ці дзе? Ну, блін, выйдзем у мора, я табе адмасірую прастату! Давай пакуль два кілаграмы. Не, трэба ўсё! А-а! Чатыры давай!

Шмат анекдотаў складзена флоцкімі стваральнікамі фальклёру пра берагавую базу ўвогуле і пра падсобную гаспадарку ў прыватнасці. Падсобная гаспадарка — гэта папросту свіннік, няштатнае ўтварэнне палітадзельскай думкі і бербазаўскай дзея. Каб аўтадкі з берагавога камбуза дарэмна не працадалі. Працаўцаў туды пасылаюць за звязчай сыноў Цэнтральнай Азіі, паслядоўнікаў вучэння Правака Магамеда, якія кепска ведаюць расійскую мову. Хоць якада ад іх карысць. І заадно — бацаўца з рэлігійным дурманам.

...Матрос у свінніку пакруціў у руках запіску, выпісаную камандзірам бербазы, і падвёў Рулькевіча да загародкі, дзе рохкай вялізны — што гара — парсюк. — «Забірай, начальнік!»

— Ты што! — Ажно захльнуўся Рулькевіч. — Што я з ім рабіць буду! Ты мне тушу давай! — Бяры туша, начальнік! — Ангідрыт-тваю міндалевую маму... Мяса! Мяса давай! Свініну! — Бяры свініна, начальнік. Зробіш чык-чык, мяса будзе. — Ты! Ты сам зрабі чык-чык! — Не, начальнік! Суонбай карміць — так, чык-чык — не!..

...Гадзіна да выхаду. Прыбраўлі канцы электрахарчавання з берага. Прыбраўлі дадатковыя швартовыя. Шматтысячатонны падводны волат ля пірса на двух нітках — насавым і кармавым швартовых. Камандзір на мосціку, нервуюцца:

— Ну дзе гэты ёлуп! Паслаў, даруй Госпадзе, Ты мне памочнічка! І матросаў звёў! Колькі з ім пайшло? Старпом! Колькі чалавек з памочнікам пайшло? А хто павінен ведаць? Тэ-экс. А што гэта там? Сігналычык! Бінакль! О! Ідуць! А гэта што? Ну, вагіна кабылячая! Ен жывую свінню сюды валач!

Прывязаўшы да ног кідальнія канцы, матросы перастаўлялі парсюку ногі. Парсюку упраўляў. Да мосціка даносіцца ягоны асілы віск. А вагі ў ім было, відаць, за дзвесце кэгэ.

— Мост — цэнтральнаму, — ажыў на мосціку «Каштан».

— Ёсьць мосцік! — Аператыўны перадаў: Камандуючы да нас выехаў. — На пірсе упачельня матросы зацягвалі парсюку. Той растапыраваў ногі і адхіляўся ўсім тулавам назад. Рулькевіч піхнуў яго ў круглыя кумпякі.

— Да кармы цятніце, ёхарны клітар! — Зароў у «мацюгальник»

ВІДАРЫСЫ

EFTER PARADISE*

Франц СЛУКО

...Я гляджу на дзівосы замежнага жыцця і аналізу іх выключна з практичнага боку: зашмұляныя туфлі немаладой парыжанкі ў метро займаюць маё ўяўленне куды больш за багемную выключнасць Манмартра, а заношаная манжэта на рукаве кіроўцы ў аўтобусе на шляху з ускраіны Рыма да Ватыкану дае фантазіі куды больш спажывы, чым велічны выгляд усіх Калізеяў, разам узятых. Так было падчас паездкі ў Італію гадоў пятнаццаць таму, так было падчас выправы ў Парыж у 97-м, так было і ў час нядайняй неспадзеўнай — з ласкі роднага творчага саюза — вандроўкі на шведскі Готланд.

Мая выправа на Готланд пачалася задоўга да дня ад'езду. Месяцы за чатыры да яго, з тae хвіліны, як міжволі давялося засесці за падручнікі шведскай мовы. Вучыць якую я пачынаў ад нуля, але пачынаў, праўда, з такім запалам, што неаднойчы падчас курсу ўчыні прачынаўся, ловчы сябе на тым, што ў дрэме паўтараю ў памяці шведскія слоўы...

Я стаяў у Вісбю на набярэжнай, як раптам пачуў зусім побач такое гучнае «Sjö! Sjö!», што ажно знянацку скалануўся. Некалькі падлеткаў, заінтрыгаваныя, мусіць, утрапёнасцю майго скіраванага на порсткія балтыскія хвалі пагляду, захаплі мне нагадаць, што гэта — шé (мора, возера). Вось бы, пэўна, здзівіліся яны, калі б пачулі ў адказ, што ў нас на мякых трох раёнаў Віцебшчыны, у мясціне, якая продкаў іх, вікінгай, памятае, сваё Шо маецца. Акваторыя якога, дарэчы, да нядайняга часу лічылася географічным цэнтрам Еўропы. І што ў ваколіцах вёскі,

дзе я вучыўся ў школе, значны адсотак тутэйшых жыхароў носіць прозвішча Швед.

Але найбольш цікавым падалося мне ў шведскай мове слова *by* (вёска). З-за поўнага падабенства да канцавога складніка наших айчынных электронных (*tut.by-euskis*) адрасоў — трапней, каб і хацеў, наўрад прыдумаеш. Так і ўяўляеца мне яго шведскі сэнс, ледзь пачну адчыняць сваю паштовую скрыню...

Я прачынуўся ўранку ад нейкага галасу за рогам дома. Вызірнуў з вакінне даў сабе веры: усю вулку збоч дома акупавала працэсія з маладых бацькоў, якія везлі на драўляных самаробных павозках сваіх дзяцей у цэнтр горада. Усе як адзін, у тым ліку і дзеткі, былі апранутыя ў сярэднявечныя строі, некаторыя — пры цацачнай зброе. Я ведаў, што з гэтага дня ў Вісбю, сталіцы Готланда, мае пачынацца свята Сярэднявечча. Але што ажно гэткім будзе яно маляўнічым і шматлюдным, не ўяўляў. «А хто там ідзе?» — міжволі ўспыло ў памяці. «Маладыя шведскія бацькоў вязуць малых шведзікаў паглядзець «на свет белы», — сам сабою склаўся адказ. І так на працягу тыдня: дзеці, маладзь, старыя — усе на свяще, кожнаму яно дараюе, кожнаму абыходзіць. Такая, мабыць, іхня ідэалогія: простая, даходлівая, уцямная. Якую не спыцы-ідэолагі будуюць метадам запалохвання.

Што кінулася ў вочы ў Вісбю падчас тae святочнае сярэднявечнае містэрый, дык гэта поўная адсутнасць так харектэрных для наших айчынных дзяяў падобнага кішталту рэверансаў на адрас суседзяў. Мясцовая готландская прыгажуня здрадзіла роднаму гораду з-за сімпатыі да дацкага ваяра? У мора яе! Утапіць над галёканне абураных нечуванаю здрадаю суайчынікаў! Як непадобна ўсё тое на спалітызованое, зайдзялігаваное адкрыццё ці сканчэнне нашага «Славянскага базару», калі што ні фраза, то — «братні народ», «вечнае сяброўства», «агульныя карані», агулам жа — любоў да знямогі...

Шведская запалка, шведскі стол, шведская сценка, шведская сям'я — з усіх гэтых шырокавядомых клішэ, што сімвалізуюць іхні лад жыцця ды ступень шведскага ўплыву ў свеце, канечне, апошні — самы пікантны і разам з тым беспадстаўны. Тое рашуча даводзяць складальнікі пачатковага курса шведскай мовы, разбіваючы ўшчэнт нашае аблуднае ўяўленне аб шведскай сям'і як аб сужэнстве трох асобаў. І наогул шведы, як мне падалося, людзі цнатлівія. І вытрыманыя: тут не спаткаеш звыклых для іншых шыротаў беспардонных заляцанак абарыгенаў да прыезджых жанчын ці сцэнай прылюднага высвяління сямейных адносін. І разам з тым і голае дарэшты цела на пляжы ў атачэнні людзей у пурпурнага выгляду шортах — таксама не рэдкасць. Дэмансіструючы прыхільнасць да фундаментальных сямейных каштоўнасцяў, шведская грамадства, падалося, ставіцца цярпіма да

нетрадыцыйных поглядаў на кахранне. Такое ўражанне, прынамсі, складаеца, калі гартаеш мясцовыя газеты з аўтавамі. Але гэта, мабыць, на меркаванне стаўронія газеты чалавека: у чужую скuru не ўлезеш.

Што асабліва імпанавала і импануе мне ў шведах, дык гэта іх аваўязковасці і схільнасць усё загадзя планавацца. Рысы, безумоўна, выхаваныя стагоддзямі працы над сабой, якіх нам гэтак часта катастрофічна не хапае. Зрабіць якія сваіm alter ego, часткай ладу жыцця, а тым больш менталітэту, між іншым, не вельмі і імкнёмся. «Планавацца справы на паўгода наперад? Глупства!» — дружна абурыліся два маладзёны, калі распавёў ім пра практику планавання спраўаў іх шведскімі аднагодкамі на трэці, ці семнаццаты, ці дзванаццаць сёмымі ад пачатку новага года тыдзень. «Што ты робіш на трышыцца другім тыдні?» — «Іду ў вандроўку з сябрамі». — «О, тады пазней сустрэннемся. На трышыцца чацвёртым, можа?».

Сімвал Готланда — авечка, сімвал Вісбю — вожык. Апошнія шпацыруюць па горадзе, як у Віцебску каты, адно што не ў гэткай колькасці, канечне. У родным маймі Міжрэччы таксама вожыкаў было шмат. Але ўпершыню пабачыць, як харчуеца гэтае жамяраеднае, давялося менавіта ў Вісбю, на пляцы перад галоўнаю готландскай шыркою (кірхай). Жывёліна з'яўляеца з прыцемкам на лапіку пожні і пачынае ўтрапёна аблуквацца яго на прадмет спажывы. Даследуе па дыяганалі траву, як свіння лычам зямлю, — метадычна, дзелавіта, па-гаспадарску, без боязі натыкнушца на знячэйную злосць істоты двухнога. Кінеш яму са сходаў на стыканью іголкамі спіну лёгкі кавалак друзу — нават не схамянецца. І на вулцы яго спаткаеш на змяркні, калі шпацыруе наведама куды, пераходзячы па бруку ад двара да двара...

Калі вожык — сімвал Вісбю, то фірмовы знак горада, безумоўна, — ровар. Але не ў сэнсе характарыстыкі ўзорённю дабраўбыту ці глагосці яшчэ са сферы матэрыяльнага, а ў сэнсе вартасці ўзорённю ўзаемадосінаў між людзьмі. У прыватнасці, адносінаў паміж кіроўцамі і пешаходам. Роварам у Вісбю, як і наогул у Швецыі, нікога не здзвіш, іх тут так шмат, што стракацца ўуваччу. А вось язда на ровары, асабліва пры перасячэнні шматлікіх плятлястых пераходаў, надоўга застаецца ў памяці. Дома я не садзіўся на ровар каля 40 гадоў. А ў Вісбю гэта адбылося так праста і натуральна, быццам усё жыццё толькі гэткаю спраўаю і займаўся. Проста сеў і паехаў. І як не паехаць, калі ты на вуліцы — пан. Табе яшчэ піць метраў да «зебры», а вадзіцелі аўто з абодвух бакоў ужо спыняюцца, каб ногі не парэзаць, а на Форё — такая роўнідзь пісчаная пры вадзе, што, здаецца, без парашута можна на яе прыземляцца. І пляжы адпаведна розняцца, як неба і зямля. Затое расліннасць пры берагах усюды падобная — калматая, дзікая, шматкамі. Ды яшчэ па аўтобусах — вострайчай гнілі водарасцяў, што працінае кожную твою клетку, а ўсё яго мала.

Дзве загадзіланаваныя рэчы не зрабіў я на Готландзе. Першое — не паспытаў расхваленай аўтарамі турыстычных праспектаў як ледзь не галоўнае шведскае мясное сітавы пад назовам шётбуля (*köttbull*). Другое — не пабачыў

тамтэйшага верасу. Шётбулю да апошняга спадзяваўся з'есці ў Стакгольме на шляху дадому, ды на той дзень яе акурат у меню рэстарацыі, куды павялі падмачавацца супрацоўнік Шведскага саюза пісьменнікаў Хенрык Энбом, паэт Зміцер Плакс і калега-перакладчыца Ан, не аказалася. Што да верасу, то ён стаўся ахвяраю ўласнае мае забыўлівасці. Быў момант, калі можна было тое зрабіць па дарозе на Форё, папрасіўшы кіроўцу на колькі хвілін прыпыніцца ў ляску. Але выскочыла з галавы назва па-шведску, а слоўніка, каб патлумачыць, што дзядзьку з Беларусі абыходзіць у гэнім лесе, як на тое, пры сабе не аказалася...

Праз тыдзень па вяртанні з Готланда — тэлефонны званок увечары пад тытры па-шведску на канале «History». Віля Швед, аднакласніца з малай радзімы:

— Ну, як з'ездзіў? Кавы, віна, мабыць, папіў смачных? Было? Хваліся.

Было — галоўным чынам падчас выправаў за межы горада ды ў сталоўцы дома творчасці пад сіпенне грамадскае кававаркі. Хапала, вядома, хоць, канечне, не з каптуром: думка пра тое, што вось вернешся дадому і павінен будзе круціцца на менш як 200-дзяляровы выкладчыкі заробак у месец, не надта пусціц раскавашаць.

Япіч праз тыдзень па справе да біскупа Уладзіслава Бліна пайшоў, а ў яго на стале — дай веры! — вазон з галінкамі верасу. Нашага, мясцовага, вядома: хтосьці прэзентаваў. І вось стаіць букет у гасцёўні, радзе гаспадара сакаўною квæценню ды быццам адмыслова, каб страту готландскую кампенсацію падавесаю наплыўных наведама адкуль хмараў, то трава збоч сцяжыні пахінецца долу пад ціскам дажджавых кропляў. Ездеш на ровары ўздоўж узбярэжжа і чамусыці міжволі ўяўляеш, як яно ўсё выглядае тут узімку: сцішна, самотна, маўкліва.

Здаецца, і невялікі Готланд, усяго кірху больш за 3 тысячы квадратнага метраў, зменіць краявід ды спупырышыць скuru на руках-нагах, то крывенкія хвоі ды іншыя прадстаўнікі мясцовай флоры ўсцяж дарогі паміннею падавесаю наплыўных наведама адкуль хмараў, то трава збоч сцяжыні пахінецца долу пад ціскам дажджавых кропляў. Ездеш на ровары ўздоўж узбярэжжа і чамусыці міжволі ўяўляеш, як яно ўсё выглядае тут узімку: сцішна, самотна, маўкліва. Сваё — тое, што належыць нам паводле закону спадчыннасці. Альбо набытае ва ўласнасць працаю, намаганнямі, і часам немалымі. Калі ж нешта чужое нас прываблівае, і займець яго ў якасці свайго надта хочацца, тады адзіны шлях да задавальнення такога неадольнага свербу — скрыстаць узор жаданага чужога дзеля стварэння гэткага ж свайго. Прыкладна так мне думалася ў цягніку з Вільні на Мінск падчас вяртання з Готланда. Ззаду засталіся пералёты з Вісбю ў Стакгольм і са Стакгольма ў Вільню, яшчэ зусім свежыя быў ўрэжані ад выспы і гасцініх, зычлівых гаспадароў Baltic Centre, а мне хапалася як хутчэй апнуцца ў Беларусі. Канечне, такую мясціну, як Готланд, не палюбіць немагчыма. Ды, надзіва, асаблівага смутку ад расстання з зямными раем не было — толькі стома ды жаданне адасобіцца ад не ў меру схільных да размоваў суседзяў па купэ. Апошнім штырьхам утомнага ваяжу сталі тры піражкі ў будынку мінскага вакзала, якімі я не даў рады не спакусіцца з-за неймавернай іх (у парыўнанні са шведскімі коштамі на прадукцыю падобнага кішталту) таннасці. Якія тут жа, нягледзячы, што бытлівіцца на піражкі калінінага, бы глыжы, похапкам і праглышніці: дома, вядома, і салома ядома.

* Пасля раю (шведск.).

КАЛЕЙДАСКОП

▼ ДЗЕЯПІС

Рыгор Барадулін. Перакулене/

Опрокинутое; укл. Сяргей Шапран.

— Москва: «Время», 2010.

— 512 стар.: іл. — Наклад 1500 ас.

— (Поэтическая библиотека)

Этая юнікальная книга — спроба выдавецства, Саюза беларускіх пісьменнікаў, сябrou і калегаў народнага паэта Беларусі напярэдадні ягонага юбілею падвесці творчыя вынікі пра жытага і перадуманага нацыянальным Арфем. У шыкоўна выдадзеным зборніку арыгіналы вершы Р.Барадуліна падаюцца паралельна з іх лепшымі перакладамі на расійскую мову — і пад адной вокладкай гучыць слова яшчэ і Якава Хелемскага, Ігара Шклярэўскага, Аляксандра Дракахруста, Навума Кісліка, Валянціна Тараса, Івана Бурсава, Фёдара Яфімава ды маладзе́йшых Марыны Наталіч і Вікторы Салаўеўай. «Святам шамана» называў туго дзею — і сваю прадмову да кнігі — Уладзімір Някляеў.

Ніл Гілевіч. Замова ад страху: новая книга паэзii. — Мінск: «Медысонт», 2009. — 96 с. — (Бібліятэчка часопіса «Дзеяслой»; вып. 12)

Новую книгу Народнага паэта Беларусі Ніла Гілевіча «Замова ад страху» склалі лірычныя і ліра-эпічныя творы рознага кшталту і разных, не толькі самых апошніх, гадоў. Усе яны друкаваліся, па меры напісання, у часопісах і газетах, але ў ранейшыя зборнікі аўтара не ўваходзілі. Кніга стала калядным падарункам ад выдаўцоў — Нілу Гілевічу, а ад патрыярха беларускай літаратуры — беларускім чытаем. Але падобны падарунок не маюць «прывязкі» да пэўнага часу: «Замова ад страху» з тых кніг, што называюць вечнымі...

Дар'я Ліс. Вясновы jazz: вершы, апавяданні. — Гародня: «Гарадзенская бібліятэка», 2009. — 60 стар. Наклад 200 ас.

Прадстаўляючы сябе, Дар'я Ліс піша пра свае мары: «1. пабачыць Парыж (і жыць далей) ды папіць кавы ў кавярнях, дзе бываў Хемінгўэй, паходзіць вулачкамі Вільні, пабачыць Балтыку; 2. праца, што дапаможа ажыццяўіць п.1 і быць фінансава незалежнай — у першую чаргу ад сваіх фізічных абмежаванняў...». Шчырае і непасрэднае Дар'я не толькі ў гэтых радках, але і ў сваіх творах. «Героі яе апавяданняў маральна прыгожыя, духоўна багатыя, выхаваныя і адукаваныя... — піша ў прадмове Данута Бічэль, — у творчасці Дар'я перажывае паўнату жыцця, сваіх дзявочых мараў, перадае

пасланне і прывітанне добрым людзям, каб даведаліся пра яе перажыванні...». Дададзім з прыемнасцю, што вершы і проза Дар'я Ліс добра вядомыя чытачам па адметных, заўажаных і адзначаных, публікацыях у «Дзеяслое». Аднак, сабраныя ў кнігу, яны, як гэта часта бывае, «загучалі» зусім па-новаму.

Геннадий Лопатин. Увидеть дерево: книга поэзии. — Москва: ЧеРо, 2008. — 52 стар. Наклад не пазначаны

Генадзь Лапацін жыве ў Ветцы, што на Гомельшчыне. Піша вершы па-беларуску і па-руски. Але найперш — па-руски. Піша так, як нікто ў нашай немалой краіне. І застаецца «неядомым правінцыйным паэтам»... Гучыць кръудна. Але не для Генадзя, а для нас, што прывыклі раскідацца талентамі, і не заўважаць іх, пакуль яны побач з намі... Аднак — ёсць надзея, і нават упэўненасць, што ўзлёт Генадзя і ягоная вядомасць — яшчэ наперадзе. І будуць ягонымі вершамі зачытваца не толькі ў Мінску ці Маскве... Вучыць на памяць і цытаваць...

Дзмітры Плакс. Трыццаць тэкстau. Мінск, «Медысонт», 2009. — 64 с. — Бібліятэчка часопіса «Дзеяслой»

Адзін з першых водгукau на гэту кнігу напісалі Аляксандра Дынько. Свае ўражанні ад пра чытання яна выказала так: «Унікальны прыклад тэкстau, у якіх голас і інтанацыя ёсць вызначенім і ўмоваю гранічна важных паняткаў: жыцця і смерці, любові і хакання, дзеяння і не-дзеяння. Выдатны камертон для чытачоў: няверна ўзятаяnota, мінімальны фальш, няшчырасць, ці ў пачуццях, ці ў думках, — і вершы ўнікаюць цябе, распадаючыся на чорныя друкарскія значкі:

«Глупы ліст ляціць віхор круціць пяць хвілін пачакаю яшчэ ўчора ня трэба нам мора ні сълёз ні шчасьця абы ня ўпасці толькі б утрыміца дакрануцца памацаць яшчэ раз адчуць і адбіцца адляцца не ўкляпцаць ў зямлю цалкам!»

► ВОСТРАСЛОУЕ

АЛЕСЬ НЯЎВЕСЬ

Дыялог двух літаратарапаў

Цi пазбавяць працы —
Сабе, «змагар», запішаши у актыў.

А я затым —

Заўсёды рад стараца!

Накрэмзаю з інтыгай дэтэктыву.

* * *

Адным — пагрозы.
Брудных слоў нямала,
Другіх улада ўзносіць да нябес.
Скажы, як жыць,
Скажы, пясняр Купала:
Няўко твой паўтарыць
Трагічны лёс?..

«Дыпламаваны баран»

Як паведаміла «Народная Воля», жыхар Стайдубцоўскага раёна Андрэй Сакольнікаў паскардзіўся старшыні аблвыканкама на раённае кіраўніцтва. Пры гэтым дадаў, што «для павышэння ўзроўню Вашых падначаленых прашу арганізація курсы па вывучэнні байкі Кандрата Крапівы «Дыпламаваны баран». Раённае кіраўніцтва пакрыўдзілася і падало на Сакольнікаў заяву ў суд — за знявагу гонару і годнасці...

А тую байку мы вучылі ў школе...
Яна для ўсіх —
На клёт звычайны тэст.
Для недасведчаных
З нагоды вось такое
Перакажу твой байкі
Сцісты змест:
Дурны Баран
Адчайна-адрачона
У новыя вароты біў ілбом.
Яму на шыло
(Быццам ён вучоны)
З насмешка павесілі «диплом».
Дадаткам жа —
І два радкі маралі
Пра тое, што Баран ні «мэ», ні «бэ».
Няўко яны, чыноўнікі, пазналі
У гэтым Баране
Саміх сябе?
І на сваю мараль
Я маю права,
І выкажу сэнтэнцыю адну:
Падаць за парананне ў суд заяву —
Па праўдзе ўпадабаца Барану.

► УВАГА: КОНКУРС!

Паважаныя сябры!

З 1 студзеня 2010 года Саюз беларускіх пісьменнікаў абвесціў новы конкурс на лепшы літаратурны твор, у якім асвяляецца вобраз жанчыны ў сучасным грамадстве і асэнсую-ваюцца актуальная гендэрная праблемы.

На конкурс прымаюцца тэксты ўсемагчымых жанраў: паэзія, проза, драматургія, крытыка. Аўтарамі конкурсных твораў могуць быць і мужчыны, і жанчыны, і пачаткоўцы, і прафесіяналы.

Лаўрэатаў літаратурнага конкурса «Жанчына ў сучасным грамадстве», які будзе доўжыцца да 1 кастрычніка 2010 года, чакаюць прэміі, прызы і падарункі, а пераможца атрымае магчымасць выдаць свой тэкст асобнай кнігай!

Калі ласка, дасылайце свае творы на адресы: паштовы — 220025, Мінск-25, а/c 91; электронны — sbp@tut.by.

Сакратарыят Саюза беларускіх пісьменнікаў